

ня залежить ступінь підготовки наших підприємств до жорстких конкурентних умов існування на ринку. Це, в першу чергу, – створення національних стандартів, які гармонізовані з міжнародними та європейськими, в області підтвердження відповідності та безпечності продукції, розроблення та введення в дію технічних регламентів.

Висновки з проведеного дослідження. Активність підприємств з розроблення та впровадження систем управління якістю за останні роки значно збільшилась. Це обумовлено не тільки політикою в області якості, але й розумінням необхідності високого рівня управління виробництвом при входженні на міжнародний ринок та вимогам європейського співтовариства та найближчих географічних сусідів.

Отже, добре розроблена та організована система регулювання якості харчових продуктів, яка може і повинна забезпечувати високу їхню якість і безпечність, створюватиме умови для підвищення взаємної довіри і створення цивілізованого ринку в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Інформаційно-аналітична записка Міністерства економіки України «Стан економічної безпеки України в I півріччі 2008 р.» (випуск 10). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.me.gov.ua.
2. Маренич М.М. Якість продтоварів [Текст] / М.М. Маренич, С.В. Аранчій, Н.С. Марюха / Контроль якості і безпека продуктів харчування в ЄС. Міжнародне законодавство в галузі харчового ланцюжка і потенціал України відповідності даним стандартам. – Київ. – 2010. – 44 с.
3. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження методики розрахунку рівня економічної безпеки України» № 60 від 02.03.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.nau.ua/>.
4. Одинцов М.М. Механізми регулювання розвитком продовольчого ринку // Ефективна економіка. – [Електронний ресурс] / М.М.Одинцов. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/>.
5. Олійник Т.І. Державна підтримка аграрного сектору економіки України [Текст] / Т.І.Олійник // Економіка АПК. – 2009. – № 7. – С. 80–85.
6. Офіленко Н.О. Ринок і ресурси споживчих товарів. – [Електронний ресурс] / Н.О. Офіленко. – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws/15840720/>

УДК 338

Кісь С.Я.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри теорії економіки та управління

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Кісь Г.Р.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри менеджменту і адміністрування

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Голяк М.І.

студент

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ФОРМУВАННЯ ТІНЬОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ МАКРОЕКОНОМІЧНИМИ СУБ'ЄКТАМИ

У роботі проведено групування причин тінізації економіки за ознакою їх відношення до суб'єктів національного господарства. На основі аналізу функцій макроекономічних суб'єктів досліджено їх вплив на формування тіньового сектору економіки України. Сформувано схему тіньового кругообігу доходів і витрат з використанням чотирьох секторної моделі.

Ключові слова: тіньова економіка, макроекономічні суб'єкти, податкове навантаження, прожитковий мінімум, кругообіг доходів і витрат.

Кісь С.Я., Кісь Г.Р., Голяк М.І. ФОРМИРОВАНИЕ ТЕНЕВОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИМИ СУБЪЕКТАМИ

В работе проведена группировка причин тенизации экономики по признаку их отношения к субъектам национального хозяйства. На основе анализа функций макроэкономических субъектов исследовано их влияние на формирование теневого сектора экономики Украины. Сформирована схема теневого кругооборота доходов и расходов с использованием четырех секторной модели.

Ключевые слова: теневая экономика, макроэкономические субъекты, налоговая нагрузка, прожиточный минимум, кругооборот доходов и расходов.

Kis' S.Ya., Kis' G.R., Golyak M.I. THE FORMING OF UKRAINE ECONOMY SHADOW SECTOR BY MACROECONOMIC PLAYERS

The article deals with the shadow economy reasons bunching according to their relationships to national economy players. On the basis of macroeconomic players functions the abovementioned reasons impact is investigated including their effect on Ukrainian shadow sector forming. The scheme of receipts and expenditures shadow circle with the help of four-sector model is built.

Keywords: shadow economy, macroeconomic players, tax policy, living-wage, receipts and expenditures circle.

Постановка проблеми. Економіка нашої країни переживає глибоку кризу, оскільки значна її частина перебуває в тіньовому секторі, що загрожує економічній безпеці і розвитку держави, зменшення авто-

ритету у закордонних інвесторів. На сучасному етапі тіньова економіка проявляється в усіх сферах життя України. За розрахунками німецького вченого Фрідріха Шнайдера з Лінцського університету та його ко-

лег з Дрезденського університету та Світового банку, частка тіньової економіки в українському ВВП є найвищою в Європі – на рівні 46,8% від офіційного показника ВВП [1]. Це дає підстави вести мову про необхідність пошуку шляхів зниження показника тінізації, за результатами аналізу участі макроекономічних суб'єктів у його формуванні.

Аналіз останніх досліджень. Фундаментальні дослідження сутності тіньової економіки, її структури, причин виникнення та напрямів подолання представлені в ряді праць таких вітчизняних вчених як М.М. Артус, А.В. Базилук, З.С. Варналій, Я.Я. Дяченко, К.С. Логінова, І.І. Мазур, Ю.І. Матошук, О.І. Пальчук, Р.Й. Чайковський та ін.

Невирішені частини проблеми. З огляду на високий рівень тінізації вітчизняної економіки на сучасному етапі процес її детінізації потрібно визначити пріоритетним напрямком розвитку національного господарства. Проблема впливу макроекономічних суб'єктів та зв'язків між ними на формування тіньового сектора економіки мало досліджувана і потребує глибшого аналізу для формування необхідних рекомендацій.

Мета дослідження. За результатами досліджень причини і передумов формування тіньової економіки продемонструвати взаємозв'язок макроекономічних суб'єктів через призму їх впливу на рівень тінізації вітчизняного господарства.

Основні результати дослідження. Узагальнення ряду наукових публікацій дало можливість обрати найбільш поширене визначення дефініції «тіньова економіка»: «...економічна діяльність суб'єктів господарювання, яка не враховується, не контролюється і не оподатковується офіційними державними органами і спрямована на отримання доходу шляхом порушення чинного законодавства» [2, с. 58].

Аналіз наукових підходів до структурування тіньової економіки [3, с. 18], дозволив встановити наявність таких основних складових, як:

- неформальна економіка – це економічна діяльність домогосподарств, тобто виробництво товарів та послуг і їх споживання всередині домогосподарства та для власних потреб;

- нелегальна (неофіційна) економіка – законна діяльність, що приховується або умисно занижується виробниками з метою ухиляння від сплати податків або виконання інших зобов'язань;

- кримінальна економіка – це нелегальна діяльність, що заборонена законодавством (виробництво і розповсюдження товарів та послуг, що заборонені законом).

Користуючись загальноприйнятими в макроекономічній науці підходами до поділу макроекономічних суб'єктів на сектор домашніх господарств, підприємницький, державний та зовнішньоекономічний [4], а також аналізуючи поширені в літературі причини тінізації економіки [5, 6, 7], приходимо до висновку про можливість та необхідність поділу останніх за ознакою відношення до суб'єктів національного господарства (Таблиця 1).

Сектор домашніх господарств, що включає усі приватні господарства країни, спрямовує свою діяльність на задоволення власних потреб. Домашні господарства відіграють подвійну роль в економіці, як постачальники всіх економічних ресурсів: праці, капіталу, землі і підприємницьких послуг (факторів виробництва) і як основа видаткової групи в національному господарстві. Домогосподарство є тим суб'єктом, який отримує дохід (заробітну плату, ренту, процент, прибуток), на основі якого формуються його витрати – податки, особисте споживання та заощадження. Тобто домашні господарства проявляють три види економічної активності і виконують такі функції: пропонують економічні ресурси, споживають частину отриманого доходу і заощаджують.

Підприємницький сектор, який здійснює виробництво і розподіл товарів та послуг, представлений усією сукупністю підприємств (фірм), які зареєстро-

Таблиця 1

Причини тіньової економіки за макроекономічними суб'єктами

Макроекономічні суб'єкти	Причини
Сектор домашніх господарств	<ul style="list-style-type: none"> - низький рівень життя населення; - високий рівень безробіття та орієнтація частини населення на те, щоб отримати дохід будь-яким способом; - нерівномірний розподіл валового внутрішнього продукту; - відсутність чіткої межі між офіційною та тіньовою діяльністю; - постійне бажання ухилятися від сплати податків.
Підприємницький сектор	<ul style="list-style-type: none"> - прагнення підприємців одержати надприбуток; - високі податки і нерівномірне податкове навантаження; - недостатня прозорість податкового законодавства та постійне внесення до нього змін; - повільні та непрозорі приватизаційні процеси; - низький рівень правового пізнання та правової культури населення; - встановлення пільгових умов функціонування окремим підприємствам; - взаємозв'язок бізнесу з кримінальними структурами.
Державний сектор	<ul style="list-style-type: none"> - криза фінансової системи; - необмежене нормативно-правове поле у державному законодавстві та значна кількість механізмів здійснення тіньових операцій; - умови, що дають змогу використовувати державне майно та майно організаційних структур заради одержання неофіційного приватного доходу державними чиновниками та управлінцями; - втручання владних структур усіх рівнів у діяльність суб'єктів господарювання; - корупція органів державної влади та місцевого самоврядування.
Зовнішньоекономічний сектор	<ul style="list-style-type: none"> - недостатня ефективність митного і прикордонного контролю; - високі ставки ввізного мита, акцизного збору та податку на додану вартість під час імпорту; - корупція в митних органах, органах охорони державного кордону, інших правоохоронних та контролюючих органах; - незаконне звільнення вантажів від митного огляду; - оформлення документів про вивезення за межі території держави товарів, що мали переміщуватися територією України транзитом, але були реалізовані в Україні; - здійснення митного оформлення неіснуючих або з навмисно завищеною вартістю вантажів на експорт, що дає змогу незаконно відшкодувати з державного бюджету податок на додану вартість. - оформлення подвійних митних документів; - заниження митної вартості товару.

вані і діють у межах країни. Підприємницький сектор виконує такі види економічної діяльності і функції: інвестує, пропонує результати своєї діяльності, формує попит на фактори виробництва [4].

Державний сектор економіки представлений всіма організаціями та установами (державними інституціями). У змішаній економіці держава як макроекономічний суб'єкт виконує досить важливі функції: є власником підприємств, здійснює підприємницьку діяльність – виробляє товари та надає послуги, регулює економічні відносини між виробниками і споживачами, задовольняє потреби у суспільних благах. Через систему оподаткування, а також власними видатками з бюджету держава суттєво впливає на структуру суспільного виробництва та економічне зростання, вирівнювання доходів різних груп населення. Вона підтримує громадський порядок, забезпечує оборону країни, екологічну безпеку, через трансфертні видатки підтримує прожитковий мінімум найбідніших верств населення.

Зовнішньо економічний сектор містить усі економічні суб'єкти, які знаходяться за межами даної країни, а також іноземні державні інституції, які здійснюють експортно-імпорتنі операції, надають кредитні ресурси зарубіжним партнерам. Процеси інтеграції відкривають вільний шлях для руху товарів, послуг, капіталів та робочої сили між країнами та посилюють роль зовнішньо економічного сектора у національній економіці [8, с. 22].

Найбільш поширеним та часто інтерпретованим показником фінансового стану домогосподарств є розмір доходу на одного його учасника. З огляду на потребу визначення ступеня впливу домогосподарства на рівень тонізації, доцільніше використовувати не тільки рівень доходів, які дуже часто приховують, а і рівень грошових витрат.

Аналіз кінцевих споживчих витрат домашніх господарств за 1 квартал 2013 року [9] дозволяє встановити, що в їх структурі продовжують переважати витрати на продукти харчування (36,3% загальних споживчих витрат), витрати на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива (14,2%), і витрати на транспорт (10,7%). Привертають увагу незначні офіційні витрати на освіту (1,5%), які, на наш погляд, свідчать про те, що значна їх частина фінансується з не облікованих джерел доходів домогосподарств.

За діючим на 31 грудня 2012 року курсом долара на рівні 7,99 грн/\$1 США, фактичні середньодобові витрати домогосподарства в Україні склали \$15,35, або \$7,28 витрат на одну особу. Середньодобові витрати домогосподарств з дітьми склали \$18,68 або \$6,49 на одну особу. Мінімальна заробітна плата з 1 січня 2013 року встановлена у розмірі 1147 грн, що становила 38,2% середньої заробітної плати за січень (3000 грн.) та у доларовому еквіваленті (\$1/8,1 грн) дозволяє витратити у середньому на одну особу майже \$4,6 на добу, що дещо менше міжнародного критерію бідності (\$5,0 США за паритетом купівельної спроможності на добу) [9]. Саме у різниці між середньодобовими витратами домогосподарств в Україні і параметром купівельної спроможності на добу можна спостерігати прояви тіньової економіки. Різниця між середньодобовими витратами домогосподарств і купівельною спроможністю на добу становить 2,68%, а для домогосподарств з дітьми – 1,89%. За даними [10, с. 77] у неформальній економіці щоденна двох-чотирьох годинна праця кожної дієздатної людини у власному домогосподарстві створює 10-15% від ВВП, які можна вважати недоотриманими обсягами національного виробництва у зв'язку з тінізацією економіки.

Підприємницький сектор створює робочі місця, а за умов ринкової економіки сприяє появі кращих, конкурентоздатних продуктів і послуг, внаслідок чого сприяє соціально-економічному розвитку держави. Однак підприємницький сектор нашої країни на сучасному етапі стикнувся з численними проблемами у сфері оподаткування, отримання великої кількості дозволів, залучення грошових коштів для розвитку бізнесу, захисту прав власності та коруптивності судової системи тощо. За даними, приведеніми в [11] частка населення, яке вважає корупцію, надмірне регулювання, політичну нестабільність, лобіювання та несумісну конкуренцію перешкодою для бізнесу постійно зростає. При цьому від 24 до 28% представників малого та середнього бізнесу зазначають, що для отримання ліцензій, здійснення процедур митного огляду, реєстрації та сертифікації вони вимушені здійснювати неофіційні платежі. При одержанні дозволів кількість таких підприємств зростає до 38-42% [11, с. 172]. Підтвердженням об'єктивності приведених даних є рейтинг Світового банку «Doing business», в якому за легкістю ведення бізнесу у 2013 р. Україна посідає 137 місце зі 185 країн [12]. Незважаючи на те, що Україна у 2013 році порівняно з 2012 роком покращила свої позиції у складності ведення бізнесу на 15 пунктів і займає 137 місце з 185 країн, наша держава і надалі займає високі позиції у реєстрації власності (149), сплаті податків (165), підключенні до мережі електропостачання (166), банкрутстві (157), отриманні кредиту (23), дозвільній системі будівництва (183), зовнішній торгівлі (145), захисті прав інвесторів (117).

Значний вплив на формування тіньової економіки здійснює державний сектор через податкове навантаження і прожитковий мінімум. Останній є базовим державним стандартом у сфері доходу населення. На його основі розраховуються такі соціальні гарантії, як мінімальна заробітна плата, мінімальна пенсія за віком разом з грошовою допомогою, мінімальний розмір допомоги по безробіттю, допомога по догляду за дитиною до досягнення нею 3 років, допомога на поховання.

Економічну суть податкового навантаження на підприємство можна визначити як частку підприємницького доходу, яка вилучається державою у суб'єкта підприємництва через систему податків та зборів до бюджетів різного рівня. Аналіз динаміки податкового навантаження в Україні за 2009-2012 рр. [13] свідчить, що найвищого рівня за даним показником було досягнуто у 2012 році – 26,6%, незважаючи на введення нового Податкового Кодексу України і зменшення кількості податків.

Вплив глобалізації на підприємство в контексті сплати податків та формування тіньової економіки проявляється за кількома напрямками. По-перше, нерезиденти можуть реалізовувати продукцію та надавати послуги за нижчими цінами завдяки меншому податковому навантаженню у власній країні, що створює передумови до зниження конкурентоспроможності товарів вітчизняних виробників. По-друге, українське підприємство, сплачуючи податки, при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності потрапляє також під податкову юрисдикцію іншої країни, що потребує не тільки ретельного аналізу її внутрішнього податкового середовища, а й не дозволяє повноцінно конкурувати вітчизняним виробникам на зовнішньому ринку.

Загрози фінансово-господарській діяльності підприємств від глобалізації та економічної кризи створюють умови для переходу підприємств в «тіньовий»

або «напівтіньовий» сектор економіки. «Тіньовий» сектор економіки пов'язаний з тим, що підприємства, які не сплачують податків, користуються державними соціальними благами, а сплату за їх використання перекладають на офіційний сектор. Другий, пов'язаний з недобросовісною конкуренцією, коли завдяки відсутності сплати податків підприємства мають цінові конкурентні переваги [14].

Вплив прожиткового мінімуму в Україні на тіньову економіку є досить суттєвим, оскільки величина мінімальної заробітної плати (прожитковий мінімум для працездатної особи) не тільки не сприяє простому відтворенню робочої сили, а навіть не забезпечує повноцінне існування працівника.

Не дивлячись на те, що законодавством заборонена виплата заробітної плати менше законодавчо встановленої мінімальної, за даними Держстату із 9754,0 тис. працівників, які відпрацювали 50% і більше робочого часу встановленого на березень 2013 року, 0,54 млн. осіб (5,5%) мали нарахування менше мінімальної заробітної плати (1147 грн. у березні 2013 р.) [9]. Внаслідок таких тенденцій формується сектор нелегальної економіки, отримання заробітної плати «в конвертах» за спільною згодою між робітником та роботодавцем. Така заробітна плата ще називається «чорною», яка отримується від неврахованої готівки, і «сірою», яка виплачується не у вигляді заробітної плати, а через премії, виплати за відря-

дження, страхові виплати тощо. А оскільки ці виплати не йдуть через фонд заробітної плати, то вони більш вигідніші роботодавцеві через їх незначне оподаткування [10, с. 79].

Вагоме місце у тіньовій економіці займає зовнішній сектор, де набули масовості такі види тіньової економіки, як «човникова» діяльність, работоргівля, зокрема жіноча та дитяча, тіньовий ринок наркотиків, зброї, контрабанди, широке використання бартерних, давальницьких схем тощо. Представники так званої прикордонної тіньової економіки широко користуються відсутністю контролю за якістю експортованої продукції, експортуючи високоякісну вітчизняну продукцію під виглядом низькосортних товарів [7, с. 101]. Крім того, важливим чинником поширення тіньової економічної діяльності в прикордонному регіоні є законодавча неврегульованість механізму відшкодування ПДВ суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності. Розроблені й застосовуються кримінальні схеми здійснення зовнішньоекономічної діяльності, за якими ПДВ відшкодується без здійснення експорту взагалі. Зрештою саме через «тонізацію» ПДВ фактично перетворився з джерела бюджетних надходжень на чинник формування державного боргу [7, с. 100]. В результаті цього, за офіційними даними у січні-квітні 2013 р. обсяги експорту та імпорту товарів України становили відповідно 21975,5 млн. дол. США та 24580,6 млн. доларів. Порівняно з відповідним періодом 2012 р. експорт склав 100,1%, імпорт – 93,3%. Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 2605,1 млн. дол. (у січні-квітні 2012р. також від'ємне – 4389,2 млн. дол.) [9]. За даними, приведеними в [11, с. 172], в умовах сьогодення тіньовим сектором економіки за межі держави перераховується понад 63 млн. грн., а суми щорічного ухилення від оподаткування сягають майже 5,7 млн. гривень

Використовуючи поширену в навчальній та науковій літературі схему кругообігу доходів та витрат макроекономічних суб'єктів чотирьох секторної моделі економічної системи, вважаємо за доцільне здійснити її інтерпретацію з врахуванням ролі домогосподарства, підприємства, держави та закордонного сектора у формуванні тіньової економіки (рисунк 1).

Тіньова економіка починає створюватися у секторі домогосподарств. Домашні господарства виробляють товари та послуги і їх споживають для власних потреб, формуючи тим самим неформальну економіку. Реалізуючи залишок продукції (роботи і послуги) на ринку ресурсів, домогосподарства отримують певний дохід, за рахунок якого вони сплачують податки державі, купують товари і послуги на ринку товарів і послуг, а частину заощаджують на фінансовому ринку. Ухиляючись від сплати податків домогосподарство створює тіньовий оборот коштів на ринку. Слід також враховувати, що значна кількість послуг надається фізичними особами, які не зареєстровані, а тому не підпадають під офіційний облік. У першу чергу, це транспортні послуги, послуги у сфері відпочинку та ін. У цих сферах доволі значна частина виконаних робіт сплачується готівкою, яка не обліковується, що сприяє тіньовому оборо-

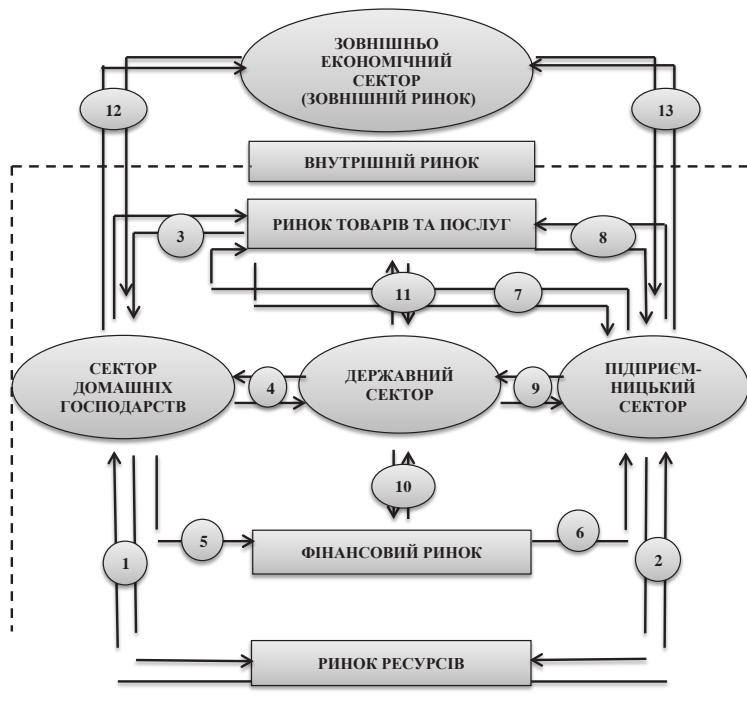

Рис. 1. Кругообіг доходів та витрат тіньового сектора

1 – продаж ресурсів які пов'язані з нелегальним працевлаштуванням, позиками поза межами банківської системи і отримання відсотків, нелегальним отримання орендної плати; 2 – купівля ресурсів у результаті правопорушення, оплата в «конвертах»; 3 – купівля товарів і послуг за рахунок готівкових розрахунків, хабаря; 4 – сплата податків, які пов'язані з приховуванням доходів; 5 – заощадження; 6 – позики підприємства; 7 – продаж товарів і послуг, які офіційно не існують; 8 – отримання доходу в наслідок відхилення від офіційної реєстрації комерційних договорів; 9 – сплата податків, які пов'язані з незаконним поверненням податку на додану вартість, приховування доходів; 10 – державні позики (при дефіциті бюджету); 11 – державні закупівлі, які спричинені корупцією; 12 – закупівля товарів на зовнішньому ринку, які пов'язані з контрабандою, неофіційними платіжками; 13 – оплата експортних поставок в наслідок оформлення подвійних митних документів, зниження митної вартості товару, здійснення митного оформлення неіснуючих вантажів

ту. В таких галузях, як будівництво, сільське господарство та торгівля рівень зарплат «у конверті» перевищує 30%. У цих секторах домінує високий рівень готівкових розрахунків (особливо у сільському господарстві та будівництві), сезонність робіт, а також значна кількість дрібних підприємств, які слабо контролюються відповідними органами на предмет дотримання законності при розрахунках із працівниками. Держстат у розрахунках заробітної плати враховує тінюву зарплату в обсязі 19% незалежно від сектору (галузі) економіки. Крім того, велика частина послуг у соціальній сфері (охорона здоров'я, освіта) надається з корупційною складовою (хабарі в лікарнях, школах, вищих навчальних закладах тощо). Таким чином, у 2012 році сукупні витрати населення на товари, послуги та заощадження склали приблизно 1,6 трлн. грн., з яких тінюві витрати становлять 385 млрд. грн. або 25% [15].

Підприємницький сектор, купуючи ресурси, виготовляє готову продукцію і продає її на ринку товарів і послуг, отримуючи за це дохід. На фінансовому ринку підприємство користується інвестиційними коштами. В результаті надмірного податкового навантаження суб'єкти господарювання ведуть подвійну бухгалтерію, приховують частину доходів, створюючи тінювий оборот коштів. Деякі експерти вважають, що 25–50% обороту приватних підприємств не відображені в документах бухгалтерського обліку (тінювий оборот) [16, с. 4], а за оцінкою німецького вченого Шнайдера, саме через прямі і непрямі податки 55% підприємств переходять в тінювий сектор [7, с. 100]. До існуючих видів тінювої діяльності відносяться також незаконне повернення податку на додану вартість, зарплати «в конвертах». Узагальнюючи різні оцінки експертів-науковців та практиків, можна стверджувати, що тінювий оборот підприємницького сектору в Україні становить близько 40%.

Державний сектор економіки виконує ряд важливих функцій. Держава здійснює підприємницьку діяльність: виробляє товари та надає послуги на ринку товарів і послуг, отримуючи дохід. Однією з найважливіших функцій держави є регулювання економічних відносин між виробником і споживачем. Через систему оподаткування держава суттєво впливає на сектори домогосподарств і підприємства, які сплачують державі податок, а отримують пенсії, гарантований прожитковий мінімум, дотації, субсидії. У випадку дефіциту бюджету держава може отримати позику з фінансового ринку. Внаслідок приховування реальних доходів суб'єктів господарювання і громадян від оподаткування та незаконне повернення ПДВ держава має певні трансфертні видатки, що формують тінювий сектор. За даними Міністерства фінансів України, які відображені в [17] видатки на розвиток за 2011 р. становили 48,7 млрд. грн., або 15,1% усіх видатків бюджету.

Корупція є однією з причин важкого економічного стану держави, а сфера державних закупівель – найбільш корумпованою. За даними СБУ від 50 до 75% бюджетних асигнувань під час проведення процедур держзакупівель, як правило, здійснюється з порушеннями, а втрати від корупційних оборотів становлять 10-15% (35-52,5 млрд. грн.) видаткової частини Державного бюджету щорічно [18]. Виходячи з цього, можна стверджувати, що тінізація економіки в державному секторі становить близько 15%.

Головним завданням зовнішнього сектору є взаємообмін ресурсів, товарів і послуг. З ринку економічних ресурсів та ринку товарів і послуг суб'єкти

господарювання експортують на зовнішній ринок ресурси, товари і послуги, отримуючи відповідний дохід. Внаслідок незаконного звільнення вантажів від митного огляду оформлення подвійних митних документів, заниження митної вартості товару, здійснення митного оформлення неіснуючих або з навмисно завищеною вартістю вантажів, наявність недостатньо контрольованого кордону, поширення прихованої зайнятості тощо формується тінювий сектор економіки. За розрахунками економістів та експертів-практиків, обсяг всієї тінювої частини зовнішньої торгівлі України склав у 2011 році 21,5 млрд. дол., тобто тінювий імпорт в 2010-2011 роках становив до 19-20%. Його легалізація могла б на 22% збільшити ВВП країни і на 12% скоротити її зовнішній борг [19].

Проведений аналіз основних напрямків та кількісних параметрів функціонування тінювої економіки України дає змогу сформулювати наступну її структуру (рисунок 2).

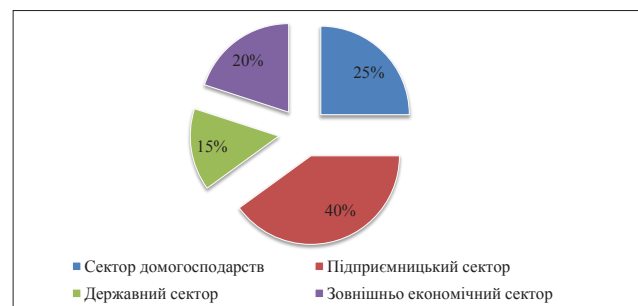

Рис. 2. Структура тінювої економіки України за макроекономічними суб'єктами

Висновки і перспективи подальших досліджень.

На основі проведених досліджень можна стверджувати, що тінювий сектор присутній у всіх сферах діяльності і формується макроекономічними суб'єктами. Значний обсяг тінювого обігу припадає на сектори домогосподарств і підприємств, відповідно 25% і 40%. Важливу роль у подоланні тінювої економіки відіграє держава, яка повинна вживати цілий ряд заходів для поступового усунення причин тінізації. Розробляючи рішення, спрямовані на детінізацію національного господарства, органи державної влади та місцевого самоврядування повинні враховувати їх позитивний або негативний вплив на діяльність макроекономічних суб'єктів.

Перспективами подальших досліджень проблем тінізації української економіки може стати визначення ступеня взаємного впливу макроекономічних суб'єктів на формування тінювого сектора, а також пошук науково обґрунтованих та практично дієвих механізмів подолання негативних явищ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Тінь в Україні: вплив на економіку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://real-economy.com.ua/publication/22/21545.html>.
2. Матошук Ю.І. Вплив тінювої економіки України на суб'єктів макроекономічних відносин / Ю.І. Матошук // *Мастеріум*. – 2011. – Випуск 44. Економічні студії. – С. 58–62.
3. Логінова К.С. Методичні особливості оцінки масштабів «тінювої» економіки за структурним критерієм / К.С. Логінова // *Управління розвитком*. – 2013. – № 8. – С. 18–21.
4. Суб'єкти макроекономіки та їх взаємодія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.readbook.com.ua/book/8/222/>.

5. Тіньова економіка України: причини, обсяги та шляхи їх зменшення. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/.../EC210_35.pdf.
6. Сирбу К.Г., Куцемір І.В. Тіньова економіка: види, причини і наслідки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/sirbu-kg-kutsemir-iv-tinova-ekonomika-vidi-prichini-naslidki/>.
7. Чайковський Р.І. Причини існування тіньової економіки у прикордонному з Європейським Союзом регіоні / Р.І. Чайковський // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Л., 2008. – № 611: Проблеми економіки та управління. – С. 98–104.
8. Гронтковська Г.Е., Косік А.Ф. Макроекономіка: Навч. Посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 672 с.
9. Моніторинг розвитку соціальної сфери за травень 2013 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cpsr.org.ua>.
10. Мазур І.І. Детінізація економіки як пріоритет економічної безпеки України / І.І. Мазур // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 3(8). – С. 76–83.
11. Пальчук О.І. Особливості тіньової економіки України та її вплив на рівень економічного розвитку / О.І. Пальчук // Вісник КНУТД. – 2013. – №5. – С. 170–175.
12. Місце України за рейтингом «Ведення бізнесу 2013» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : me.kmu.gov.ua/file/link/193720/.../DB_2013.doc.
13. Офіційний сайт державного комітету статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Савіцька О.П., Савіцька Н.В., Кулиняк І.Я. Податкове навантаження як фактор тінізації економіки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.confcontact.com/2013>.
15. Аналіз наслідків податкових ініціатив, Міністерства доходів і зборів України (аналітична записка). – К., 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ndi-fp.asta.edu.ua/files/doc/konf-30-10/analit.pdf>.
16. Дудін М.М. Вплив тіньової економіки України на її економічну безпеку / М.М. Дудін // Бізнесінформ. – 2011. – № 12. – С. 4–14.
17. Городюк А. Проблеми та шляхи вдосконалення бюджетного менеджменту. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/715>.
18. Подолання системної корупції у сфері державних закупівель. Аналітична записка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1414/>.
19. Скільки мільярдів доларів щорічно олігархи вивозять із України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-ekonomist.com/5034-sklki-mlyardv-dolarv-schorchno-olgarhi-vivozyat-z-ukrayini.html>.

УДК 332.8:711.8 (477)

Клевцевич Н.А.

кандидат економічних наук,

*викладач кафедри економіки та управління національним господарством
Одеського національного економічного університету*

ПРОЕКТНА ФОРМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ КОМУНАЛЬНОГО СЕКТОРУ МІСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЗА УЧАСТЮ ПРИВАТНИХ ОПЕРАТОРІВ

У статті розглянуті основні аспекти використання проектного підходу як одного з інноваційних механізмів розвитку комунального сектору міського господарства. Наведено аналіз визначення поняття «проект». Охарактеризовано особливості проектного підходу та головні аргументи щодо його використання при побудові взаємовідносин між державним та приватним секторами у цій галузі.

Ключові слова: проект, проектна форма, комунальний сектор, приватний оператор, об'єкти комунальної інфраструктури.

Клевцевич Н.А. ПРОЕКТНАЯ ФОРМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ КОМУНАЛЬНОГО СЕКТОРА ГОРОДСКИХ ХОЗЯЙСТВ ПРИ УЧАСТИИ ЧАСТНЫХ ОПЕРАТОРОВ

В статье рассмотрены основные аспекты использования проектного подхода как одного из инновационных механизмов развития коммунального сектора городского хозяйства. Приведен анализ понятия «проект». Охарактеризованы особенности проектного подхода и главные аргументы относительно его использования при построении взаимоотношений между государственным и частным секторами в этой отрасли.

Ключевые слова: проект, проектная форма, коммунальный сектор, частный оператор, объекты коммунальной инфраструктуры.

Klevcevic N.A. PROJECT FORM OF PROVIDING OF DEVELOPMENT COMMUNAL TO SECTOR OF MUNICIPAL ECONOMIES IS AFTER PARTICIPATION OF PRIVATE OPERATORS

The article deals with the basic aspects of using the project approach as one of the innovative development mechanism of communal sector of municipal economy. The definition of «project» is analyzed. Also the features of the project approach and the main arguments for its using in the construction of the relationship between the public and private sectors in this area are described.

Keywords: project, project form, communal sector, private operator, communal infrastructure objects.

Постановка проблеми. Комунальний сектор міських господарств нашої країни є одним з найбільш відсталих з багатьма проблемами, які останнім часом загострилися та потребують кардинально інших методів їх вирішення. Протягом усіх років незалежності в комунальному секторі спостерігається зростаюче бюджетне недофінансування проектів, реалізація яких є вкрай необхідною. Одним з варіантів вирішення даної проблеми є симбіоз приватного та державного інвестування і відповідного контролю з боку місцевої влади, громадськості та приватних структур. Проектна

форма і проектно-орієнтована поведінка є ефективним інструментом залучення інвестицій та необхідним базисом в співпраці державного та приватного секторів. Оскільки саме це дозволяє органам місцевого самоврядування сфокусувати увагу і сконцентрувати зусилля на виконанні об'єктових комплексних задач в чітко визначених часових і бюджетних рамках і тому має значні переваги в порівнянні з іншими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Таку точку зору підтримує значна кількість вітчизняних та зарубіжних дослідників, в тому числі В.Н. Бурков